

Tankar och drömmar om framtidens idrott

Många ungdomar slutar med föreningsidrott i gymnasieåldern. Varför? En del av svaret handlar om ungdomars erfarenheter och förväntningar på idrotten. De ställer krav på flexibilitet, lägre kostnader och ett annat sätt att organisera idrotten. Men svaret på frågan är också mer komplex än så.

Susanna Hedenborg
Professor i idrottsvetenskap
Malmö högskola

”TÄNK OM DET FANNS en idrottshall där jag har mitt gym. Där du har ett årskort och får gå in hur mycket du vill och träna din idrott. Det har jag aldrig hört att det finns, där det finns olika idrotter. Du pröjsar för ett år och sedan är det bara att gå in ...”

Så svarade en ung kvinna i årkurs två i gymnasiet på frågan om hur hon skulle önska att idrotten organiserades i framtiden. Hennes och många andra ungdomars svar återges i en studie som jag och Joakim Glaser från Malmö högskola gjorde för Riksidrottsförbundet under år 2012 och 2013 (1). Syftet var att kartlägga och analysera ungdomars syn på föreningsidrottens organisering.

För att kunna komma åt och förstå hur ungdomarna tänker frågade vi dem om vilka erfarenheter de har av idrotten samt hur de skulle vilja att idrotten såg ut i framtiden. Vi använde även genus som ett sätt att förstå hur ungdomarna tänker om idrotten. Att idrotten organiseras utifrån och påverkas av föreställningar om manligt och kvinnligt är tydligt i flera studier. I denna studie är genuskonstruktionerna inte lika framträdande. Det kanske har att göra med hur vi arrangerade undersökningen. Vi frågade till exempel inte specifikt om kvinnligt och manligt inom idrotten.

För att förstå hur ungdomarna tänker om sina erfarenheter och sina drömmar om framtiden är det även viktigt att

fundera kring i vilken tid och i vilket sammanhang de lever. Det är så klart så att någon, genom att växa upp i en viss tid med särskilda förutsättningar, får erfarenheter och bär på drömmar som en annan grupp inte kan ha eftersom de växte upp i en annan tid. I dag är det till exempel möjligt att drömma om snabb och gratis internetuppkoppling för alla. Samma dröm var inte möjlig på 1970-talet. Den här kontexten kan påverka hur någon ser på idrotten och vilka krav som ställs på hur idrotten ska organiseras.

Både enkelt och komplext

När ungdomarna talade om sina erfarenheter och drömmar trädde olika teman fram. De handlade om idrottens logiker, tiden, kostnader, delaktighet och framtidens idrottsförening. Även om tematiken delvis var styrd av våra frågor och tidigare forskning är det viktigt att framhålla att det vi framför allt ville belysa inte var vilka teman som framträdde utan komplexiteten i ungdomarnas svar. Det kanske inte är helt tillfredsställande för den läsare som gärna skulle vilja veta vad ungdomar tycker, för att sedan kunna attrahera dem till en idrottsförening, men vår förhoppning är att vi på detta sätt kan öppna upp för nya intressanta diskussioner med de ungdomar som är med i föreningsidrotten och de som inte är det.

Glädje och sammanhållning

Ungdomarnas erfarenheter av idrotten är komplexa. Det som lockat dem till idrotten och det som de tycker kännetecknar idrotten uttrycktes i termer av: sammanhållning, glädje, prestation, tävling och hälsa.

Umgänget med vänner och känslan av samhörighet sågs som en viktig drivkraft till att delta i idrottsaktiviteter. Sammanhållningen gav även glädje och glädjen gav en känsla av sammanhang (2). Tankar om prestationslogik och tävlingslogik var framträdande (3). Det är roligt att tävla och roligt att utmana sig själv, menade många. Samtidigt talade flera ungdomar om att en ökande seriositet inom idrotten har gjort att de har slutat.

Ett annat viktigt skäl till att idrotta är att man vill ta hand om, eller förbättra, sin hälsa. Unga kvinnor framhöll detta i högre utsträckning än unga män och kanske har det att göra med samhällets genuskonstruktioner (4). Samtidigt är det viktigt att framhålla att utseendet är viktigt för både bägge könen. En av de unga männen talade till exempel om att han tidigare spelade fotboll för att det var roligt, men att han nu tränar på gym för att han vill ha en större överkropp.

Brist på tid

Även om många ungdomar upplever glädje i idrotten uttryckte flera att tidsbristen gjorde att de slutade föreningsidrotta. Ungdomarna menar att de slits mellan olika krav: krav från idrotten, krav från skolan och krav från sina familjer. Men det handlade inte bara om krav. De valde även bort idrotten för

att istället lägga mer tid på sina vänner, skolan, familjen eller på att jobba vid sidan av skolan.

Samtidigt är frågan om tid komplex. Flera studier visa att ungdomar fortsätter att träna och ungdomarna i denna studie pekar på att tiden inte räcker till för att utöva den föreningsidrott som erbjuds dem. Det har flera orsaker. De som flyttat hemifrån eller hade långa resvägar till och från skolan upplevde att det var svårt att börja i en ny förening. Deras tankar kring detta gick ut på att om de kunde ha börjat i en förening närmare sin skola, eller sin nya bostad hade det kanske varit möjligt att fortsätta föreningsidrotta,

Flexibla tider är också viktigt för dem. Ungdomarna menade att de hellre går på gym eftersom de där kan komma och gå som de vill. Föreningsidrotten erbjuder inte den typen av flexibilitet för ungdomarna i gymnasieåldern. I den åldern förväntas många av dem delta på en högre nivå, och därmed på fler träningar och tävlingar än tidigare.

Men det är inte alla som resonerar om idrotten på detta sätt. Några, framför allt unga män som gick idrottsprogram på gymnasiet, önskade att skolan inte tog så mycket tid från deras idrott. Kanske handlar det om hur maskulinitet konstrueras – en ”riktig man” idrottar, men är inte nödvändigtvis engagerad i skolarbetet? Medan unga kvinnor förväntas välja skolarbetet framför idrotten.

Det finns även de som menade att de varit tvungna att välja en idrott framför en annan. Flera i denna grupp skulle önska att de slapp göra detta val. Istället skulle de vilja hålla på med flera olika idrotter; samtidigt eller säsongsvis.

Ungdomarna i studien drömmer om ett idrottshus som kan inrymma alla möjliga olika idrotter och där man kan vara med sina kompisar. Och varför inte inkludera även ett kafé och en musikscen?
Foto: Friends Arena

FAKTA OM STUDIEN

Studien bygger på 28 fokusgruppsintervjuer med totalt 182 ungdomar i gymnasiets årskurs två och tre (58 procent kvinnor och 42 procent män). Den ena hälften var elever på studieförberedande program, den andra på yrkesförberedande program. Under intervjuerna ombads ungdomarna rangordna svaren på några av frågorna. De fick även diskutera fritt.

En enkätundersökning gav dessutom information om hur ungdomarna bor, vem de bor med och vilka fritidsintressen de har. De flesta bor med två vuxna i eget hus.

Personerna i studien skiljer sig från andra ungdomar på två sätt – de bor inte i en storstad och fler av dem bor i eget boende än vad som är vanligt i åldersgruppen generellt sett.

Det kostar att idrotta

En annan faktor som påverkar ungdomars deltagande i föreningsidrotten är kostnaderna. För dem handlade inte minst om ekonomins sociala mening. Det vill säga, det går inte att fastslå att ett visst antal kronor gör att en idrottsaktivitet anses billig eller dyr. Åsikter om vad som kostar för mycket kunde skilja sig åt mellan olika grupper. Något fler unga kvinnor än män angav att lägre avgifter skulle locka dem till idrotten. Det kan inte förklaras på något enkelt sätt. Kanske handlade det om att fler unga kvinnor betalade sin idrott själv, eftersom de flyttat hemifrån. En annan förklaring kan vara att deras idrottsaktivitet helt enkelt var dyrare.

Även här var ungdomarnas åsikter komplexa. Deras tankar handlade om olika typer av kostnader, utrustning, med vem man ville träna och vem som betalade. Ungdomarnas resonemang om kostnader handlade också om hur de såg på vad de fick ut av det de betalade. På det sättet anknyter deras resonemang till tankar om ekonomins sociala mening. Det kan vara så att träning på ett gym är dyrare, men om denna träning är mer flexibel och gör att de kan träna tillsammans med kompisar, då kan det vara värt den extra kostnaden.

Föreningsidrott och delaktighet

När det gäller ungdomars delaktighet och vilja till delaktighet i föreningsidrotten relaterar många, för det första, till möjligheten att påverka sina träningar och få vara med och bestämma tillsammans med vuxna (5). Samtidigt är det många av ungdomarna som väljer att inte vara med och påverka. Andra svar pekar på att det är tränarna som bestämmer och att ungdomarna blir informerade snarare än att de är delaktiga i besluten. En del av ungdomarna beklagar detta, medan andra tycker att tränaren är den med bäst kompetens för uppgiften.

När det gäller medbestämmande i föreningen ser det annorlunda ut. Idrotten verkar inte inrymma delaktighet i någon högre grad. Flera av ungdomarna verkar inte helt medvetna om hur en förening är uppbyggd. På frågan om vem som bestämmer i deras förening svarade en av dem, att det gör föreningens ägare.

Kanske beror svaret på erfarenheten av hur herrfotbollen eller ishockeyn fungerar i andra länder. Denna okunskap kan i sig leda till att någon väljer ett annat idrottsalternativ än det som föreningsidrotten erbjuder. Några talar om detta i relation till föreningens ekonomi, som de upplever att de inte har insyn i.

Framtidens idrott

Att drömma om framtiden visade sig vara svårt. Det var inte många av ungdomarna som kunde tala om hur de önskar att framtidens idrott ska vara organiserad eller vad den skulle kunna innehålla. Kanske hade vi behövt längre tid tillsammans med ungdomarna för att kunna få fram flera svar. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att det är svårt att tala om förväntningar av det skäl som diskuterades inledningsvis – det är helt enkelt svårt att föreställa sig något som man inte vet något om.

”Framtidens idrott måste bygga på större flexibilitet när det gäller tider och möjlighet att byta idrott.”

När framtidens idrott kom på tal var det flera, i högre grad unga män än kvinnor, som talade om att de önskar sig bättre anläggningar och mer resurser. Det senare exemplifierades bland annat med spa och massage.

Man talade även om vikten av att föreningsidrotten marknadsför sig bättre. Tankarna om kommersialisering kan säkert kopplas till att föreningsidrotten i dag utmanas av kommersiella alternativ, samt att dagens ungdomar känner till alternativa idrottsmodeller, särskilt den amerikanska. Att det i högre utsträckning är unga män som talar om detta kan kanske kopplas till att herridrotten är mer professionaliserad och kommersialiserad än damidrotten. Att det är på det sättet har förstås att göra med de förutsättningar som finns för kvinnor respektive män. Om herrarnas A-lag i en förening har bättre resurser kan de unga

männen tillåtas drömma om detta, medan de unga kvinnorna inte ser samma sak.

Efter att ha sammanfört ungdomarnas positiva och negativa erfarenheter av föreningsidrotten skulle man kunna säga att framtidens idrott måste bygga på större flexibilitet när det gäller tider och möjlighet att byta idrott. Kanske kan kraven på flexibilitet kopplas till ungdomarnas erfarenheter på andra arenor. Genom mobiltelefon, internet och sociala medier är det möjligt att vara mer flexibel och det utgör förstås en referens för ungdomarna när de talar om idrotten. Representanter för föreningsidrotten måste fråga sig hur de kan organisera aktiviteter som handlar om träning, prestation och tävling. Liksom hur dessa aktiviteter kan leda till sammanhållning och umgänge med vännerna.

Frågor om hur föreningsidrotten ska förhålla sig till ungdomarnas syn på sin hälsa och sitt utseende måste också diskuteras. Den handlar även om att ungdomarna måste få vara med och forma hur föreningsidrotten ska se ut på flera olika plan – på träningen, men även i föreningsarbetet.

Drömidrottshuset

Var ska framtidens föreningsidrott finnas? Det fanns fler än den unga kvinnan i det inledande citatet som drömmer om en idrottshall som inrymmer många aktiviteter. Det fanns även de som menade att en sådan idrottshall skulle kunna kombineras med ett kafé och en musikscen. Då kanske idrottshallen kunde bli ungdomarnas drömidrottshus.

Samtidigt är det förstås viktigt att komma ihåg att drömmen om denna hall kanske är svår att uppfylla för många föreningsidrotter. Idrottshallarna och infrastrukturen inom idrotten är helt enkelt inte uppbyggda på det viset och inte heller är det lätt att leva upp till förväntningar på flexibilitet.

Men drömmarna skapar många frågor. Är det den organiserade idrottens uppgift att svara upp mot ungdomarnas önskningar? Eller handlar det helt enkelt om att kommunerna, i samråd med idrottsrörelsen, behöver ta ett ansvar för hela miljön kring idrotten? Skulle det vara problematiskt för idrottsföreningar som tillhör olika specialidrottsförbund

att samarbeta? Som bidragssystemen ser ut i dag finns det en konkurrenssituation mellan föreningarna. Skulle det då vara möjligt att samarbeta i ett idrottens hus?

Detta är inte problematiserat utifrån en del idrotters specifika krav. Självklart skulle det vara svårt att tänka sig att ridsporten fanns med i ett sådant hus, men kanske kunde stallet ligga tillräckligt nära? Hur skulle det vara för orienterare eller för dem som vill spela golf? Kanske kunde man tänka sig att huset erbjuder simulerade miljöer, men att de intresserade sedan behövde ta sig till en annan anläggning? Kanske måste man ställa sig frågorna utifrån både idrottsföreningens och föreningsidrottens perspektiv. Det vill säga det som uppfattas som en omöjlighet för den enskilda idrottsföreningen kan vara möjligt för den mer övergripande föreningsidrotten.

Frågan om varför ungdomar lämnar föreningsidrotten, hur föreningsidrotten kan behålla sina unga medlemmar och rekrytera fler diskuteras inte bara i Sverige. Tidigare forskning om idrotten i de skandinaviska länderna visar att vi har snarlika problem – detta samtidigt som människor i våra länder är mer fysiskt aktiva än i många andra länder och det faktum att vår idrottsmodell erbjuder en högre grad av delaktighet än andra idrottsmodeller.

Det krävs kanske att representanterna för föreningsidrotten i de skandinaviska länderna delar med sig av erfarenheter, utmaningar och lösningar till varandra. Och kanske är det inte specifika lösningar som är det mest centrala för att behålla medlemmar och rekrytera nya. Viktigast är kanske snarare att representanter för gårdagens, nutidens och morgondagens föreningsidrott diskuterar vad som är möjligt, omöjligt och var man vill vara om tio, femtio eller hundra år?

Referenser

1. Unga i och om framtidens idrottsorganisering. FoU-rapport 2013:2.
2. För ett längre resonemang se Thedin Jakobsson, B. i Spela vidare. 2013, s. 59-85.
3. Se Engström, L-M. Smak för motion. 2010.
4. Liknande resonemang återfinns i Bringéus, Å. Glädje, tävling, motion och gemenskap. Forskningstemat Människa-hälsa-samhälle. 2013:1.
5. Så uttrycker även de idrottsledare som Karin Redelius frågat om barns möjligheter att påverka sina idrottsaktiviteter. Redelius, K. Idrottsledarna och barnkonventionen. Riksidrottsförbundet. 2011.

Kontakt

susanna.hedenborg@mah.se